

De Ketelhoeve, een boerenecosysteem

Urban vroeg Olaf Winkler, journalist, gids en architectuurcriticus, een interview af te nemen van architect Benoît Lanon, projectleider bij het bureau 51N4E, om meer te weten te komen over de filosofie van de Ketelhoeve.

● O.W.: Olaf Winkler
● B.L.: Benoît Lanon

● O.W.: Benoît Lanon, beschouw jij de Ketelhoeve als een stuk architectuur of eerder als een collaboratief proces?

● B.L.: In zijn geheel is dit een collaboratief proces dat begon voordat wij als architecten erbij betrokken raakten. BoerenBruxselPaysans is een coalitie van zes verschillende stakeholders die de ambitie hebben om in het Brussels gewest biologisch lokaal voedsel te promoten. Dat is een politiek statement. Vanuit het oogpunt van de architect is het zeer zeker een collaboratief proces met de landschapsplanners van Plant- en Houtgoed. Wat wij ontwikkelen, is niet zozeer een stuk architectuur, maar een omgeving en een klimaat in continuïteit met het landschap van het Neerpedepark. Hoewel we zeer eenvoudige transformaties uitvoeren op de bestaande boerderij, vloeit de complexiteit voort uit de interactie tussen buiten- en binnenruimten en uit de verbinding tussen landbouwproductie en openbare ruimte.

● O.W.: Wat zijn de belangrijkste uitdagingen? En wie zullen de toekomstige gebruikers zijn, wie zal het voedsel verbouwen?

● B.L.: Er zijn steeds meer mensen die zich zorgen maken over zaken zoals CO₂-uitstoot, chemische stoffen in het voedsel, de opwarming van de aarde, en die zich daar beroepsmatig mee willen bezighouden. BoerenBruxselPaysans, de coalitie achter dit project, wil hen een kader en wat grond geven om hen te helpen deze stap te zetten. Maar deze nieuwe of in feite oude manier van groenten telen is economisch zeer kwetsbaar. Er komt heel wat handenwerk bij kijken, het is tijdrovend en minder productief, dus dat is zeker de grootste uitdaging van het project. Daarom werd besloten eerst de architectuur te ontwikkelen en daarna op zoek te gaan naar de gebruikers, waar we nu mee gaan beginnen. Zij zullen dan het project verder beïnvloeden. Om diezelfde reden werd ons gevraagd om zeer flexibele ruimtes te voorzien die openstaan voor toekomstige behoeften.

● O.W.: De architectuur heeft bijna een aura van tijdelijkheid zonder tijdelijk te zijn.

● B.L.: We hebben geprobeerd te denken als een landbouwer: als een boer iets bouwt, doet hij dat traditioneel zelf en op een heel praktische manier. Wij besloten deze houding te volgen: geen ingewikkelde details, en op zo'n manier dat wij het in serie kunnen ontwikkelen. Alle nieuwe gebouwen hebben dezelfde spanwijdte, je kunt ze gemakkelijk ontmantelen en ergens anders weer opzetten.

● O.W.: Betekent flexibiliteit ook evolutie in de tijd, indien nodig?

● B.L.: Ja, zeker weten. Het project is als een microstad, als een minimasterplan, gebaseerd op het eenvoudige idee dat één onderdeel van het programma gelijkstaat aan één gebouw. Het proces heeft al bewezen dat het werkt. Op een bepaald moment waren er wat budgettaire problemen, dus besloten we één gebouw te schrappen dat later kan worden opgetrokken zonder de kwaliteit van het totale plan te verliezen.

● O.W.: Hoe zie je de herintroductie van «kleinschaligheid» in de voedselproductie? Is in een grote stad als Brussel deze zeer lokale schaal een antwoord dat alleen maar uitgebreid hoeft te worden of vooral een middel om mensen bewust te maken?

● B.L.: Dit proefproject moet uitgebreid worden om een duidelijk effect op de productie te hebben, ja. De grootste moeilijkheid voor dit samenwerkingsverband van stakeholders achter het project is om in Brussel meer geschikte grond te vinden. Tegelijkertijd kan dit niet de enige oplossing zijn. We moeten globaal denken. Voedselproductie is een sociaal thema en door de economische kwetsbaarheid is dit soort biologisch voedsel te duur om voor iedereen betaalbaar te zijn. Uitbreiding kan een antwoord zijn, maar we hebben nog steeds industrieel voedsel nodig en moeten beetje bij beetje manieren vinden die beter in evenwicht zijn. Tegelijkertijd kan dit voorbeeld misschien worden beschouwd als de boerderij 2.0. Vandaag kan een boer een stadsburger zijn, die ergens in de stad woont en hierheen komt om te werken. De boerderij functioneert dan als een coworking space voor landbouw waar verschillende mensen verschillende soorten voedsel verbouwen en samenwerkingsverbanden kunnen vormen naargelang van hun behoeften en plannen. Dat in de buurt van steden als Brussel te hebben, is boeiend.

● O.W.: Dit betekent dat het project niet alleen over landbouw gaat, maar over een algemene mentaliteitsverandering.

● B.L.: Precies. Daarom is de band met de openbare ruimte zeer belangrijk. Het weerspiegelt het idee van een productieve stad dat Kristiaan Borret als bouwmeester voor ogen heeft. De stad is een plaats waar we wonen, maar ook werken en produceren in fabrieken. Hier hebben we geen fabriek, maar iets dat bijna poëtisch is - een boerderij die groenten verbouwt en de transformaties laat zien. We hebben het programma zo georganiseerd dat het publiek en de productie echt in elkaar overvloeien. Terwijl de site wordt gebruikt voor de productie, kun je er workshops volgen of een koffie drinken, de planten ontdekken, de activiteiten. Wat ook de economie van de toekomstige gebruikers

- O.W.: Ik wilde vragen of we hier weer utopisch mogen denken. Maar eigenlijk is de Ketelhoeve niet utopisch. Ze volgt een visie, maar ze is heel echt.
- B.L.: Ik vind dat we utopisch moeten denken; dit is de enige manier. Maar het is waar - we creëren een instrument om proactief te worden in de richting van dit Utopia dat we willen bereiken. Het is iets heel tastbaars.

- B.L.: Ik vind dat we utopisch moeten denken; dit is de enige manier. Maar het is waar - we creëren een instrument om proactief te worden in de richting van dit Utopia dat we willen bereiken. Het is iets heel tastbaars.

